

ПОГЛЕД У ЕНГЛЕНСКУ КЊИЖЕВНОСТ
за последњих шест година

I

... is the heart
More powerful than the dust
Edith Sitwell

Све је узахуд. Ма колико да се човек труди да по освештаном обичају и праву даде првенство мушкирцима, где је реч о књижевности у стихозима, снажној поезији, најлајтворити врата и пут пред једном женом која наступа као труба. Мисао и глас су јој сиљни. Срце јако као сунце. Мадгасика је многе трубе енглеске поезије, па и чувену Шелијеву трубу и њено пророчништво у Оди западном ветру. Идит Ситвел Edith Sitwell није млада и није ново име. Њете једне од оних британских породица које на истом корену под једним кровом даду два, три и четири песника, породица Бронте, Хемингууд, Сент-Андерс, Росета. Са свога два брата, Осбертом и Сечдерелом, она је стекла две преујате, као песники, преживела први светски рат. Али у овом рату који је издржала код куће, не у емиграцији, она је израсла и ојачана као Симсон, нашла у свом унутрашњем животу не мудрост фоске страшне катастрофе ауди, него врео гнев и вреу веру. Чимо што је за последњих шест седам година на написаха — најпретежније у стихозима али и у прози, као поглед на ствари кроз литерарна тумачења каква се ретко чују — то је штоф са којим Енглеска спет једаред, као у доба Челикаветине, као у доба чувених романтичара са почетка XIX века, има и даје свету нешто од чега у свету нема много. Протки рат Идит Ситвел је промижела као песник који посматра и осећајно реагује; сада, као елемент који с елементима света уша шта се догодило. Зна докле и како, који и који смрт смрт што су рат и друштво убијали; и зна који је дали живот и који који појединца и који који. Идит Ситвел је од ужаса, ратних и друштвених умрла и затим као стари човечине — век — маскреснула и узеха који писати и побегнавати огњем без мача, мером у стари врео срце човечје које је јако као сунце.

Све члане
мелико као свет, јер само сузе тога човечна могу бити ~~жарене~~ као чрион са пост
мојих сунца. Стихози ~~чени~~ су најравнокрснији просодија богата; али велином
су ти стихози дуги, тешки као злато, без риме онда кад само међина проза може
казати све, ^{изразом} са глатком уримом кад обузме песму северњачка фантазија, фантазија
поморских народа који ^{изразом} пучине види. Ратне збирке ~~чени~~ су стихози зиме, гла
глadi смрти, сирочади, стихози истребљења људи таквог да само мајмуница Баубунка
остаје да љуља и успавајује мају ~~демо~~ без мајки. Ти стихози кујају режу и шу
ме као брод, у скромном реду и у свакој речи целе књиге пламте као огњи који мо
же оно што може сунце ~~да спреји~~ зло сез трага ~~да поклони живот и лепоту.~~ Читар
се из стихоза види Ситвей: да на громадама ужаса и мртвих ништа није решено;
да се системи мењају или да се човек још није променио ~~да~~ срећом, да се ~~срце~~ у човеку
човеку оно ~~преле~~ такође није променило, да једино не треба да се мења, и да
у том јесте и ~~искроти~~ поезија. У тој жени је љубав сазрева у светску страст,
рефлексија сазрева у победну страст — дах стиха јој је зато животодаван врес,
и смртно смее, да уздигне што хоће, да униши што хоће, да има право увен, да има
~~несрећног~~
има међа да помогне устати човечанству наших времена.

Чедна жена отјена збирка, ~~издана~~ пријут
године 1941-ве, кад је уз крваву Шпанију крвавији била већ и Пољска и Францус
ка, ~~и~~ та отјена збирка носи ^{изразом} наслов ПЕСМЕ ЗИМЕ. У тој збирци има песма дуга
седамнаест страниц великог формата, ~~као море узбуркане~~ од мисли, ~~и осећаја~~ неси
чудам, ~~и~~ реко. Џи се непејетски наслов ОБИЧАЈИ НА ЗЛАТНОЈ ОВАДИ! ~~и~~ испод наслов
и читамо ове речи: "покрајини Ашanti, пре сте година, уз смрт неке богате
или важне личности ишла је вишедневна национална церемонија, која је носила со
бом особите слободе поступака. Ребени и сиромашни људи били су убијани, да би
кости оних покојника могле бити спране људском краљу. Ове церемоније носиле су
су име обичаји". Ту дижну и снажну поему која наступа као батаљон наоружаних
речених ~~војника~~ требало би целу навести, кад би се целине најодиле; и, нарочи-
то кад би најод у пројном премоду могао дати несразмерно више но што даје, ~~и~~
бисме ~~можимо~~ текомко пустим гробу до јени. Наводимо крај, те поеме, одломак из
ашантских обичаја ~~и~~ пре сто година, и наших данас;

Бахунда, Банбангала, Барумбе, Бонге,
 И Лонден пада... добоши од људске каже грме
 Ђосасма дугим црним овијени; и чујем
 Камење њихово како пада,
 Гласове њихове како вичу
 између костију црних и разурваних.
 Али испад кад канибалско
 Сунце скочи високо,
 Блато без очију
 Паде сузе, лије уздах
 пред штитома од риноцерске коже; ах, зато
 Тако без очију, без ушију, без гласа сам јат!

Блато бар може љубавља ~~истра~~, да се
 да се овде где ја идем глас се не чује,
 Само камење и кости што падају;
 Бар једна душа кад би запиштала
 У њој пацов из најнижег блата, знао бих
 да негде у пространој љубави Бога ~~би~~ просијаје;
 или пацовски писак је затрт у олуку дубоком.

видим слепога, који замозулак
 тетура тамо ~~амбуз~~лицом слепих ~~турен~~
 .....
 И виче мрачној души што тамо лежи и мре
 У глади и мраку и не одговара ништа.

Затре Гемора крај су моју ~~прале~~;
 А затре Божије сприте блато - сапираће блато
 Док ~~којни~~ добоши грме,
 И крици сиротиње се шире,
 И пузе,
 И ~~наничу~~ вичу!
 Ти ме сажези!
 Нако је смрт здерала,
 И свињски изрила и тресла и разбацала
 Дрњаке са мене -
 Доли не време
 И мрачне буџаке ~~срије~~ сиротињског срца,
 Кад не злато богатих и жито богатији
 По улицама рости, да гладни могу јести;
 И море богаташко изобијети своје мртве;
 И последња крај и затра из мене ~~се~~ одкити се -
 Ево наступају огњеви Бога.

Унатраг идуни у тој поеми, најодимо ^{у чујији} како велико мучење у песнику наизменично урла и пева:

Можда и га да легнем у блато
 Испод пупака што се вуку
 И људих лубља у галопу,
 Делеко од љубичних ^{свејица} што играју,
 И премрну се по гаду сиротињском и пропишу се
 Под галаму паклену што грми;
 Зaborавићу згужване душе,
 Блато без очију што циши. Ево је умро.

А као ^у Грчка богиња победе ~~кад-би~~ запрвала, тако пева песника ја ^{тако} кад каже ^у ~~чуји~~ ^{чуји} ^{чуји}:

Земља, сунце, срце, толико имају агњева,
Велико је чудо
А да цео свет још изгорео није.

Огромно своје животно искуство и силне борбе у унутрашњем животу који хане и мера да догађања ватренски упије и преради — Идит Ситвел је стегнула у велику дегму о топлом и хладном срцу. Све је ту у тој генијалној и простотој догми: човек звер и човек анђeo, човек рата и човек отац мале деце. Са ~~том~~^{другим} догмом у човека израдила је Идит Ситвел и занредну студију о Шекспировом Краљу Диру, који је ~~б~~репрезентант ~~света~~^и човечанства у смислу топлог и хладног срца у истим грудма. Обе та срца су силна; једно кад зови ~~врхом~~^{врхом} — врхином страсти и љубави, друго кад замеће несрће хладном гордошћу и усамљенешћу. Какве Идит Ситвел тобоже у прози: Кад краљу Диру страст опада, земља грчеве добија; а када се земља надима, кад хладна страст у њему проклиње. Тако јасачи и прост и ужасно величanstven постаје Дир само зато што човечје срце може да буде ~~топло~~^{тако} и хладно. Дир је сама страст, понос и воља. Такав радио је две ледене кћери, једну топлу. Две ледене кћери, то је његова спровашња драма; а кад охол и бесан, одбаци топлу кћер почиње његова унутрашња драма. Те две драме врхуне у трећој, у пудзу, а из пудзу пеумра два срца износе мудрост, ~~однос~~^{износ} ~~пудзу~~^{пудзу}. Све је то почва Шекспирова; и Дир ради Ситвел — о Диру, и њена поезија. Шекспир је Енглеска немерзана, и каткада анђеоска, и каткада грозна фантазија Севера. Што погледају, преобразе у нов ствар, у нов ченомен. Вајке претварају у трагедије — зар није Шекспир то радио у Бури и другде — трагедије сажимају у бајка — зар није то радио Свифт међни величанствени и грозни Свифт, који је од мржаје и гађења правио путке и патуљке, од филозофије праће шагу и од шаге филозофију — зар није то радио Луис Кајс са алисом у земљи чуда. Какве ситуације измишљају, какве фигуре казују. Шакенују ~~изворе~~^{извори} чуди ~~јаде~~^{јаде} радије. Сводили су и други песники и своде свет и човечанство на срце. или у енглеској поезији срце није никада само ~~тиреана~~^{тиреана} дирска емоција, него је на два ~~краја~~^{краја} свога простирања и своје међи: сладострадање, страхе и смрт. А као сладострање срце је свет добра и зна, а као смрт опет добра и зла. Ситуације су ~~и~~ зато ~~из~~^{из} рафиновано танано до монструма страшне,

(У)спаванце поет. Ч чују ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје}
Мртвих најбољима, истину најбоље и такорећи рукама дохватајући су ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје}
својим британским моћним крајностима. ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје}
рат у ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје} ~~чуди даје~~ ^{чуди даје}
поеми или песми, које је сподестији сугестије реалности и сугестије поезије,
истовремено. ~~Чуди~~ ^{чуди} је тај задатак решала неколико пута, ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} у не-

житији ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди}
песму УСПАВАНКА, сцену и рефлексију над сценом где мајманица чува
јунака ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~ ^{чуди} ~~чуди~~
јудско сироче. И упозоравамо како и овде као и у поеми о обичајима, међу неп-
контрастом наслова према чињеницама креће оркестар ратнога пакла. Тамо обичај
наји, овде успаванка.

Иако је смет исклизнуо и отишао,
Бруји мој гласни и раздешени крик
Којо челичне птице тамо горе;
Једна ствар је ипак преостала – кост.
К онда досакута Бмојка

.....
Да детету успаванку пеша. А гнездо челичне птице
/ *Гнездо челичне птице ту негде беше. /

Буји бај, буји бај.
Мајка твоја појурила у бескрајни простор;
Преродактика то јест начинила гнездо
И снела челично јаје у материне груди
Под сунцем Јудинах боја.
Радити мише неће мајка, ни играти, ни јечати;
Ја сам сад ту да је заменим,
Буји бај.

Свега је остало ниска постеља у земљи-
/ Птеродактилка је напустила гнездо/
А крила челична у сас ће те љуљати.
Леже ту бескириле истине и дуси мртвих,
И наде без очију, и страхоми без руку-
Око расуте играчке за тебе,
Буји бај.

Примена постеља је Шпанија и Португалија,
А тирје мајке груди, која је постала мудра
У напуштеном гнезду. Кад би устали могла,
да поново те роди,

У курјачје ћрано смела би ти кости,
Да закони те од дуге хладноће смета;
На четири ноге би гмишao лепо,
Да тако ни с које висине не мопнеш пасти.
Буји бај.

Не он ти дала руке,
Јер нема шта даје узме,
Нити шта да се прави. ~~Чуди~~ прах да се просејава,
Нехрана да је прима.
Буји бај.

Сунце, јудиних сеја зашто је,
а ти са мајмуницом си ~~снажнији~~,
Буји суји.

Лирска песма! Енглеска лирика је увек била и остаће, рефлексивна, драматска, трагична. Погађа негде дубље и од ума и од срца. То је поезија драматског суперизмеђу закона бољих, то јест законасавести човечје, и закона човека, то јест јест закона човекоме воље и руку. Енглески песници-видиоци, како да не виде у рату зло. Али се они храбро не чуде што у свету постоји зло. Сатана је створен у часу стварања света, и трајаће до конца света, или док не испашта све и доспе и он у рај. Војати се само да са нестанком Сатане не буде крај и поезији и смислу човекова срца зредог и хладног. ~~То~~ ~~То~~ се тако британски песник па и Идит Ситвел не чуди злу, ни највећематица ни нај— Зло је и пашивчина и сабљаст, и поет и краљ, и живот и смрт, и пајац и вitez, и мудрац и худак, увек у супротности с Већем или увек без крајње победе над срцем. Сунце, земајући срце, јачи су од Сатане.

Између имена Идит Ситвел и неколико чувених и ерејних имена песника који су мушкарци, ставићемо једну ретку антологију, издату 1945. године (W. S. Anthe), у којој су и ~~Джон~~ Одан, и Сидни Кийс и Ален Дуис и Сти芬 и Сидни Кийс (Sidney Kaye), и Ален Дуис (Alan Daws), и Сти芬 Спендер (Stephen Spender), а у којој није Идит Ситвел. Антологија је збирка песама о смрти. Смрт је оскумље савремени проблем у рату. Она је већни проблем поезије и философије. Тајна гроба истакла је у овом рату проблематику какву векови нису. Избор песама иде кроз столећа, почиме са Д. Басером (D. Bassar) ~~и~~ ^и ако најмлађу песму има песму Сидни Кийса пјевнулог у Тунису пре него што једочекао двадесет први рођендан свој у овом свету. Од страних текстова, нешто Филије уметничким енглеским преводима и одломак из римског песника, песника Лукреција из величествене поеме *о стварима у природи*, у ванредном преводу енглеског песника Дона Трајдена (Don Dryden, XVII. век). Уједно (племенита атологија) једна је книга свих људских расположења. Умирања и смрти провучени су ту кроз вреле и хладне срца, кроз религију и шаху, кроз најразноврсније темпераменте и драме човекоме. И кратак предговор Феба Пуха племенит је. Волео је Пух прилику

се одушевљењем помене ~~извредне~~ стихове и да немена сјајног песништва и трагичног битка у Француској
нег борба младе Шпаније, Генрих Верка ~~сплемениким~~ речма да енглеска книжевност једва има нешто рано Јоркиним стиховима о смрти. И ми их находимо :

.....
Мени овде требају људи спорог гласа,
Сни што пребијају кове и заповедају реци.
Не треба ми онај ~~што~~ лице марамом покриза
да бисе наликас на смрт коју неси.
Напред Иаксио! не слушај врела урлања.
Спавај лети, стани — и море умире.

другим сплемениким гестом одујује се Пут енглеској поезији ~~већ~~ у предговору, помијући уз Јорку ~~да~~ мало има стихова о смрти као они В. Франс

Сузе су ~~округле~~, море је дубоко;
и море их скотрај, и спавај.

Заједничка је доминанта ~~несите~~ — слике код ова два савременика од којих је је један само ~~жив~~ и ~~снглез~~ море. Нема храбости до храбости морепловца, и полуна маца, мислили смо често. Но припада народу што се с океаном бори, и на њему жи-ви месецима па и годинама, тај је аскет и развратник, тај има за умирање две крајње резигнације и поезије.

Литологија песама о смрти, напоменујући ~~већ~~, није црна кни-
га. Чосер је потресно и поетски религиозан. Свист ~~је~~ написао ~~десму~~ на своју
рођену смрт, и оно је у тој песми што је умек био; заједњив, шаљив и рени-
чан. пакосно духовит. Томас Кеш (Thomas Chaucer) ~~је~~ енглеским рефреном завршује
строче: Ведан сам и морам умрети, Смиљу нам се ћоје. Трагични Кийтс ~~је~~ ту ~~и~~
са ужасом од смрти, са поентом да ја узгај и слава тону у ништи. Духовити Рима-
нин дукреје ~~је~~ ту ~~и~~ симентијом: да је живот свакоме дат да се послужи
жити, али никоме не у својину. Ту ~~и~~ држат, и необично полетијет Томас Беде-
за (Thomas Beda) ~~и~~ из његових поема и из његове Шаљиве књиге смрти. Ве-
доуз и научно и философски тера шалу са животом којем је човек тако ~~јер~~ неук
и незвест; мрзне се и зноји да научи азбуку неважних ствари, шта је ~~б~~ Зезар ра-
дио, шта Цицерон писао; а већ никада неће ући у мистериј зато је трава зе-
зена а кри црвена. И замршује скептички шаљиво на рачун и самога неба: У небу
све што треба одмах ~~ћеш~~ знати, а све што не треба, одмах заборавити. ~~и~~ Шаљиво и

Кадијет смрти има гробљански сцену гаврана са истински гробљанском лириком рефреном:

Де ли то ветар умире? не,
То двајамала смирају
у кост убице: хайд на тамо, хайд на замо —
Под месечином сасласном.

Ту је Цен Дон (John Donne XVI-XVII век), чудновати свештеник који је побожност настала у себи страстима, а страсти побожношћу, а није се смиривао ни ту ни тамо. Умрла му једрага и он се окреће само светим стварима, а Несму завршава овако:

Не бојиш се само тога да ису
Да ћу саму моју дуоји смешима и анђелима дати;
Већ у нежној дуојори сумњаш:
Да ли свет, пут, и ъаво неће извести твоје место.

Ту је мала песмица чуvenог енглеског песника Ирца по рођењу В. В. Четса, који је умро тачно кад је овај рат избио:

Живинче не умире . . .
Ни с ужасом ни с надом.
Човек крај свој чека
С надом и страхом од свега.
Много је пута он умро,
И много пута опет устане.
С поносом велики човек
Стaje пред људе-убице,
И с потсмећем чека
Дах да му прекину.
У срж он смрт познаје,
Човек је стварац смрти.

Пregled ове антологије завршићемо песмом која поменутог В.Х.Одна. И како с њему нише неће бити речи потребно је претходно постићемо неколико црта која овом приликом неће нише бити речи, пуштамо испред песме нешто општих педаката с њему. Оди је рођен 1907 1907-е године. Занимају га интелектуални и спиритуални проблеми и борба човекова с људима. Овај песник убеђује да није доста само живети чега треба живот разумети, иако то ретко неме покази за руком. Притом живот и уметност напоредо, љихове функције допуњавања и искључивања. Чуји

Оди, иако песник, не мисли да су проблеми уметности важнији од проблема живота.
одела живот и уметност једнако важни и једнако важни је живот и уметност

Живе, отприлике, кад се книга затвори, и циркус сарши, долазе крупнији проблеми живота које ни наука ни уметност не може да реши. Живет, то је

Давља чејусу чију глад
Никаква метафора не стишава.

Човеку је тешко живот живети, а јом теке разумети. Тешком муком подупре човек свој свет са три велика стуба; живот у њему љубав, између обојега смрт.
Сам, ~~онда доле~~ не до Бог него Свифт и ~~неко~~ обара стубове. Јубав је слабија од смрти, ~~што~~ је сваки дан очигледно. Али Свифт даје рушит: "Љубав је слабија и од живота, који се држи на природним функцијама и нареду". да ће говоримо да после Свифта долази, ~~било~~ што је замислило овај свет, ~~било~~ енглески песник А. Е. Хаусман (A. E. Houseman XX век), умро преде ~~било~~ година, има стихове

..... запланен сам и странац
И свету који нисам ја начинио.

Са тим се светом, начињеним од другог носи Оди далеко дубље и скоженије од Хаусмана. Написао је ~~зато~~ ~~било~~ и досада више поема које су израз ~~погледа~~ на свет, ~~и премда~~ му је израз ~~пененад~~ врло јадан, ~~лиса~~ остаје скрижена. ~~Синђо~~ ~~лику~~ његому није лако читати, Оди је за време рата напустио ~~било~~ стапину, као и Хансли и Самерсет Ноам, и промео године у Америци. За то време написао је и издао у једној књизи ~~две~~ поеме: Ораториум за Божић и Море и огледало. ~~Да~~ општи наслов књиге је У~~наша~~ времена. ~~Чим~~ што се кроз обе поеме превлачи студија и поезија о стању у којем се данас налази религија, морал, савест човекова. ~~Чако~~ смо ~~било~~ напомењу не разуме се јасно у садржини поема, али велики мајстор стиха и фигура, и музике у ритму и експресији, има у поемама одељака који чаробно десе човека. Пита се ~~човек~~ понеки пут да ли ~~те~~ поеме значе ~~конверзију~~ Одна, као што се пише да ли последње две књиге Хакслијеве не значе ~~конверзију~~ Хакслија, у речи ~~односу~~ ~~човек~~ ~~човек~~ + ~~човек~~. ~~Али~~ стихови су ~~снажни~~ ~~пуни~~ ~~живота~~. Карактеристично је ~~да~~ су на уласку у књигу исписани стихови Емилије Бронте:

Говори, Боже визија, ~~и~~ стој за мене,
И реци зашто сам изабрах тебе.

При чаму Бог визија значи, ~~да~~ ~~и~~ ~~изру~~ ~~дни~~ само поетски конкрант са натприродним. У Ораторијуму за Божић покушао је Оди врсту остварења визија у природној области живота. У поеми МОРЕ И ОГЛЕДАЛО, симболичкој поеми, наравно, море је симбол живота а огледало симбол ~~уметности~~ уметности. Целу ту поему Оди назива коментаром на Шекспирову БУРУ. Ушао је у борбу са Шекспиром метафизичким покушао

да рацири и продуби џекспирове личности у тој поетској и симболичној драми са ариелом и Калибаном, духом добра и духом зла често значајно успео у задатку сорес са својим величним претходником. Наравно, ~~да~~ читање те поеме треба мако претходне студије и Џекспира и одна. Није прста ствар симболика на симболичку Џекспира, или ако се нађе кључ, стихови су тачни, пуни живота, а лирика је мести мично заносна. допушавамо већ наведено двостих Однос из поеме Море и огледало.

Славили јецају у
Вртозима наших матера, а срца која смо ми давне.
~~К~~ерда која смо ми ~~давне~~ сломили
Давно су сломила срца других;
Сузе су округле, море је дубоко,
У море их скотрај и спавај.

један од главних резултата Односе спиритуалне борбе ~~је~~ да човек обично рђаво игра живот као драматички акт, и да су у таквом животу велики они тренутци кад човек осети дах "сасвим другог живота". Наравно да се у низу питања на које мештити нема одговору овом свету који није човек направио, ту и питање времена. У антологији песама о смрти наћи ћемо парадоксне, метафизичара. Одна у врло љупкој песми о пролазности и несавладивом времену. Песма се зове КАД САМ ЈЕДНЕ ВЕЧЕРИ ИЗАШAO. А ћешао је да стане под један жељезнички лук и слуша љубавника како се куне драгој у страшно дуготрајну љубав.

.....
Волећу те драга, волећу те
Док не споје се Љука и Кина;
Док река не прескочи брдо,
И на улици не запева риба.

.....
Волећу те, скован док не
Савију и не обесе да се суши,
И седам звезда не закреште
К'о под небом дива гуске

.....
Сва звона тад у граду
Бујати и звонити стаме;
"Да време те не превари, чувай,
Јер време освојити нећем".

.....
скрозијштима море,
Где правда гола стоји,
Време стражари у сенци,
И накашаће кад ~~попљубиш~~.

.....
У многу зелену долину
Груне стражете снега;
Танац вијугав претргне време,

И лук глаурача при скону.

Глачкер тек ~~куца~~ у ерману,
У постели пустила дахне;
Пукотину чајној шоли
Пут отвара у земљу мртвих.

Крај прозора стани, стани,
Док сузе капну и пеку;
Вилећеш гробавог суседа твог
Гробавим срцем твојим.

Нако је касно, касно вече,
Завуђени су већ одмакши;
Звона су престала да зује,
Дубокарена тече дање.

Безмало нешто хајнеоско. Али се не треба чудити. Одну је много лакше говорити о смрти него о животу и задатку човекову у њему, и још поготову у енглеском жи-
~~моту~~^у. ~~Био једне престе народне песме о загонеткама у животу. Чевојка, од стро-~~
~~ве до строфе, чека да јој вереник~~^{постане} човек. Али живот је ју и ~~из~~ њега вен-
чко како је хтео, и последња строфа у песми гласи:

Са четрнаест венчан,
Отац од петнаест,
Са песнаесу^у лице бело к'о мако.,
Од песнаесу^у мук'о млеко јасне бело
На мало посље гробић зелен
Цветићи сауд по гробу они ју ко знато јути
Над мојим младим дечком
"млади мој дечко престао сад да расте.

Са четрнаест венчан
Отац са петнаест;
Са песнаесу^у лице к'о мако бело,
На мало посље гроб му зелен;
Цветићи смуд по гробу,
Они к'о злато јути;
И млади мој дечко
Сад престао да расте.

Био ~~тако~~^{на} срце човечје легне сваки час терет, час као сиви пепео, час као ~~среме~~
време, час као младић који не расте доста оро. ~~а~~ где су тек спиритуалне муке ~~које~~
које иду у четири димензије.

Када својим сасвим младим песничима Енглеска има дечака
једва мало старијих од онога у народној песми, и који већ више не постоје у овом
смету — ~~и економски нако су пали у~~ један од најзначајнијих, рано развијен
умом и маштом, разбили до тамнина и до смрти, ~~са~~ здравим, младачким лицем и очима
које и на фотографији влажно светле и ~~кемутра~~ пеку — звао се Сидни Бијс. То је

јест, зове се и сад тако јер је оставио две књиге песама од вредности и лепоте првотином својим скоро болно потсећа на трагичног Кийтса. Имају нешто слично и у духу; поезија прве младости, код обојице, пунамисли, слутни, знала не из првије младости. У млади живот војника Кийса ушкја је пустинја афричка, фатализам Арапа муслимана, резигнацијају велика цена човека у пустини кад се с радиону дејствује две капи воде између другова по оружју и борби, Јуашка је у њега смрт, не као пагански бог његовог поетског света или као једна и далека смрт рецимо драгог песника Рихкеа, него као осовина живота једног анонимног војничког народа, смрт безбројна и свуда присутна. У раној младости без родитеља — несрћно и невесело детињство зачујо је у поете, је улази у метафизичаре — живот је код деде на фарми и највише волео животиње. Имаједну песму са духовним еписам града и околине и над тим хенетеме боја и облика једно око које све боје и облике усрдсређује у плен. Лукс Еусард једна опака врста сокола.

Иза сочиша очијују се тајне живота
"елога и облика незнаних"
Многа значаја живота саставише зрак љубави
Светлу тачку смирености у љевовом мозгу.

Најмилiji песници били су му-метафизичари-символисти енглески и немачки: Дете, Билке, Ландермин. То је већ доста речи. У једном писму свом млади Кийс свако иде за трагом својих слутни и знаља. "Ја мислим, скаке ко чита немачки, склониће се са мишљењем да у немачкој поезији има стакна чежња за смрћу, а највиши фор ма тога је у Рихкеовој концепцији. Та тема стално стоји код Немца у сликарству и музici.....Како да се разуме чињеница да читава нација полути од чежње за за смрћу....можда су Немци у неком смислу изабран народ, са задатком да испитују смрт, као што је задатак Јевреја био да испитују бол, а задатак Француза, можда да испитују могућности уживавања, свеједно да хиљаде интелигенти чува. Немци дакле да створе уметност смрти, као што су Јевреји створили уметност мартирства". Из Окоцерда стишао је у војску. У Африци, у пустини, гледао је црвене стене, челичне птице, изгарање у немој храбrosti, читаве једне генерације, и писао песме држали се најбољих континенталних символиста, и зато иако са метафизичким наклоностима остајао јасан у изразу и у симболима. У другом писму казао је ванредну ствар: "Ја нисам човек, ја сам глас. Моје једино оправдање је моја

моћ да говорим јасно." И тако је чинио са напорима и са победама. Иако му је увек ~~да~~ важније било оно што је скривено у изразу, импликација важнија од које статације, остајао је јасан и тако сасвим млад постао један од носилаца специфичног енглеског симболизма. ~~Стигао је да напише две збирне песаме и у последњој две одује поеме: КАПИЈА У ИНОСТРАНСТВО, једна потресна, деморалска палих у рату; и ПУСТИЋА, прста песме својој рођеној смрти.~~ ^{Други опис: крајем маја 1945. године} ^{две бројне Године} ^{Бангора} ^{Бангора} ~~издаје~~ ^{издаје} ^{Бангора} ^{Бангора} ^{Бангора} палих у рату; и ПУСТИЋА, прста песме својој рођеној смрти. Када та поеме наводимо:

.....
Не говорим више о љубави ни о смрти.
Не кажем ~~веч~~ једну о тузи.

Сриба је појеља мој понес,
А обое ће сутра умрети;

.....
Кажем: љубав је пустиња, а овекости
Не значе смажњујуће снаге, него смрт младости.
Кажемо: мораш бити спреман за пустину.
Иако си у врту осутом цвећем,
Иако је пролеће, иако је трећи живот
Кад човек се окреће жени, и обоеје се плаше.
Ке год хоће живот да спасе, у пустину мора:
Љубавник, поет, девојка што снива о Христу,
Тријач брази окружен лавором својим
Сви они морају пред сунце, пред пустинску црвену стену,
да виде неко гори метална птица.
Док не пређеш пустину, и не видиш ту затру—
Љубав је зло, покрет руке што гени,
Радна муква што исисана храброст из срца.

.....
Идемо, — Идемо,
саједно напред идемо, а остаје иза нас
Начин љубави дотрајао и траја.

.....
Начин времена није ток реке,
Већ ситан лопот који не каже пардон.

.....
Чуч ~~Мис~~ је ватра у овој пустини од ватре
У којој станујемо.

Видео је Клијс и пустину, и црвене стене, и једног дана, 1948-те, однео га је ~~коњ~~
лопот који не каже пардон; нестао је са патроном из које се нико жив није вратио. ^{Испод} Наден ~~кој~~ је самотгреб.

Британски војник борио се у три континента, на Средоземном мору и на Пацифику, у Афричкој пустини и у Бурми. ^{Испод} Југу млад песник, са једном збирком врло запажених кратких прича, и ~~са~~ збирком песама, звao се Хен Луис.

Ногину је стар двадесет девет година, у Бурми. Збирка песама носи наслов ^{допада} ХЕЈ ХЕЈ МЕЛУ ТРУВАМА. Речи су ^{изван} из Библије из Јове; али Луис се ~~се~~

занес више звучном инвокацијом него сијлијском ситуацијом. Луис је још песник живота и интимности, који дошао у процеп да место крова и лубави уђу у аноним нимност војника и некој анонимној земљи. Просто, пошто, потресно је спевао како се у Енглеској подазија у Азији пропада у безимености. Наслов кампа није сада бодаровај млади Енглез, управо Ирац родом, писао дејодру меланхолију. Сећао се стран и недобротвора у Бурми и у Индији, наравно и зато што је код куће оставио младу, скоро венчану жену. Мисли о растајнику су тешке, али мисли војника који је на висини дужности. Стихови су му ретко хармоничнији, хармонични, а успон и мета емоције несвеснији, скупи, ретки. Збирка има три одејска Енглеска пут до Индије, Индија. И овде је Ријеке и кво. Ријеке, наравно, узеник младих људи који су, као и било, умирали по неколико година. Али Луис је у основи чак други, уводимо делове из Чести у којој су моменти чекања на маритимној железничкој станици у Енглеској где ће се војници украти на фроред за далеко путовање. Данаке моменти растајања и растанка од земље, од жене, од....

..... богосе свог завичаја
Понеће сваки у језику матерјем
Што нађе реч љупку за све чудне ствари

.....
Сваки је од нас невидљив за себе,
Неутраалне су очи нам у даљном Невиделу.

.....
богосе свог завичаја
Понеће сваки у језику матерјем
Што нађе реч љупку за све чудне ствари,
За тврду истинску истину је киши и о крозу.
На извици земеној стени ништа се не креће,
Сем ветар да замуља; али ја видим
Дете како расте у крилу које волим.

Чисто начина како се одлази, ко може рећи
Право мед неоправданим збогом!

.....
И свака станица сад гради, или кида
Темељне везе, и све нас у растанак гони.

.....
Ту, ако и где речи излизане,
К'о паре истом болешњу,
Ту збашују са себе стара клишета.

.....
Сви су песници кад кажу збогом!
И што кажу, живеће и плод донети.

.....
 И тако чекамо плиму; а кад мрак
 Закрили улаз набујали у море,
 Сив и нејакан брод укизи у путају.
 У машинском простору већ звони; нон
 Увија хладна лица што стоје на прузи.
 док одједном, са копна и од граддилашта,
 Рефлектор просије ~~наше~~ ~~јасни~~ модре ~~њакине~~
 И пут се застре сливеним сјајем.
Челична сидарасе диму

Челична проза мили, пенуја бела затра,
 На скаком опедом лицу несвестаносимех.
 А ја, ја бога молим да нерођено моје дете
 има здравих пет чула, и земљу меку
Ко груди оне што млеко не шудати
Ко груди жене што њему ће млеко дати
Мени маше низ прву моју мијау у тајно и незнане.

Лен Јус, Ирац, према фотографији војника у Бурми, прави је британски тип: дуга глава, јако чело са мрктинашом, у тврдим устима дула, очи врло ситне, али поглед у њима не станује, само кроз њих преће. Куда гледа, не може се знати. Сигурно тамо где се песник укрита са војником. Писао је једном другу: да не зна право, ни критички ни философски, где стоји у свом свету који сваки час мења капут. Али, ~~пистас~~ је "на сваки начин зnam где стојим у љубави". Нерођено дете био му је посљедњи поклон живота у ~~карстну љубав~~. Погинуо је 1944-е, у Бурми. ~~Ску~~ чејко ~~нам~~ је дошао до руку насловни лист лондонских новина где пише круним словима: Лен Јус велики песник погинуо је.

Један Спендер, Ричард Спендер, песник, погинуо је млад. Остао је жив други Спендер, Стифи Спендер, врло даровит песник и критичар чије ~~се име~~ ~~можда~~ најчешће срета у сада већ славнији часописима за време рата, у Хоризонту, у новом писаљу, чак и у литејарном додатку ТАЈСА, ~~стварно никада~~ ~~не~~ врло ретко објављује селектистику, а неготово несме. Војну дужност је Спендер вршио на такозваном домаћем фронту, у Лондону, заједно са младим првцем романа Хенри Грином. Њихов свет, те су били разрушени и замрачени градови, по којима су светлели ~~месец~~ или пожар, два осветљења која се нису освртала на строје прописе ~~замрачења~~. Живот је Спендер текeo у чекању и у грози од чекања, кад ће "блиц" кад ће ~~да~~ један или ~~да~~ два, кад ће смрт иза сваког угла, на сваком кораку. Специфична служба Спендера и Грина била је помоћна служба при гашењу пожара још за време бомбардовања. Ни су посматрали човека у таквим

Човекома кад се спасава туђе добро а зараде своја глава. У једној песми, Спендер ће казати своје искуство при тим пожарима. ^{изнад ове Хуцелске} ~~и~~ своје искуство да човек не само да не разуме свет који није он начинио него не разуме ~~никак~~ свет који је као онај ^и рат ^и начинио, удешио га по законима једне неуморне и колективне свирепости, и нашао за добро да некадашње ^{изнад} слуге ^{изнад} ватре и воду, претвори у господаре и сархе.

У какав страшан пристор
Узасимо, кад тема
Ноћи без прозора
Искачући нас из скаке светлости,

А ~~жетвом~~ у злу кутију ~~изнад~~,
Пљачкунујући ~~изнад~~ забрави ~~изнад~~
~~изнад~~ у крајњи мрак ~~изнад~~ чланак,
Лијаци ~~изнад~~ ослушкују, саде

Кад не знаје играчке
Раздрешти ^{изнад} своју ^{изнад} душу, ^{изнад} спречију.
А ~~жетвом~~ прилије кад прође,
Метле ^{изнад} раде,

Сети ^{изнад} Залупају ^{изнад} смо,
Из ^{изнад} пожарне звоне звони,
Одгоре и одсеке ^{изнад} мре
Пасиље добошама.

Какви то мачеви синђу
Ка нискоме небу;
И отиривају пламени модри ^{изнад} чланак
Позорја пуне јада.

У мраку где ми стојимо
Ни једна звезда ~~изнад~~ води.
~~изнад~~ Свет што ми га начинисме вра
Араћа што смо му дали;

Ватру ченик новац и камење
Што костима нашим се смеју.
Палацају језиком страха,
То ~~изнад~~ ушима ~~изнад~~ тку,

Мудају нам по спљашкој кожи
Да поздравље мрачног човека унутра —
Кад се мрак спусти
И ~~изнад~~ наша средства постану наше сархе.

у једној песми ^{изнад} је дао израза ужасу: да ~~изнад~~ свај свет клања и ужаса напусти ^{изнад} богови уместности. Са Аполоном је ^{изнад} провео ноћ али кад је грануо дан, ^{изнад} нејаки

погести доје Бога рате, сндеће Аполон ^{изнад} ~~изнад~~ ^{изнад} ^{изнад}.

..... и са трубама сунчевог рођења

Оде за увек, како хероји и иду.

Ужаснут је и несрћан цео свет, и сва поезија и проза. ~~или несрћни~~^{уаш} ~~тра же~~
~~и питату, имају текњу~~^{и дају} ~~независној~~^{који} мисли и теорији. Песници ~~енглески~~^{са} ~~сабра~~
~~и~~^и ~~елементе страха од рата и страха од мира после таквог рата.~~ ~~Свежој~~^и кува и
~~арти~~^и ~~чест~~^и наш је као бред на пучини ~~и~~^и над чијом се главом непрестано гемилажу
 претње. Из сваке идеологије, из сваког симбала има још нешто "две стране".
 за
 Енглеска поезија ~~из~~^и ~~свог~~^и рата, и после рата, снажна је; ради са пуним реализ-
 мом чињеница и атмосфере. Пред нашим очима, овде, идит Ситвик води. Сидина ње-
 них инвенција снажно пронире у друштвено тело и његов састав и функције. Јуису
 је последња апстракција љубави. Оди преширају је Шекспира. Спендер је зачима питање
 ремек-дела у наше време, ~~који~~^и није је умро ~~избацивши~~^и идеју: да смрт може бити
 творачка ^и велика и ~~који~~^и живот. ~~и~~^и ~~христијански~~^и ~~материјални~~^и ~~миротвора~~^и рат
 као се чује реч зло и ~~и~~^и ~~миротворачка~~^и ~~материјална~~^и ~~миротвора~~^и никада нигде нема утопија.

Бодри Ситвик